

Paul M. Štrande:

NORVEŠKA ODBRANA

U članku pod gornjim naslovom pišač¹⁾, Norvežanin, upoznaje nas sa organizacijom i snagama norveške odbrane. Izlažući najpre zadatke ove odbrane, on ističe da, i pored toga što je Norveška članica NATO, njena se odbrana ipak mora u prvom redu oslanjati na nacionalne snage koje imaju zadatak da, stalnom spremnošću, u miru obezbede zemlju od iznenadne agresije, a u ratu stvore potrebno vreme do pristizanja savezničke pomoći.

Norveška odbrana u celini se sastoji iz *vojne, civilne i privredne odbrane*, kao i specijalnih odbranbenih mera (na primer, po pitanju psihološke odbrane i slično). Pri tome su pojedina ministarstva kao, naprimer, rada, saobraćaja, finansija itd., s obzirom na njihovu delatnost, jače angažovana u mirnodopskim pripremama odbrane. Pored Ministarstva odbrane, značajne organe za pripremu zemlje za rat imaju još u miru: Ministarstvo privrede, kome je potčinjen direktorat za privrednu, odbranbenu gotovost zemlje i Ministarstvo pravde, kome je potčinjena civilna odbrana. Kao savetodavan organ vlade po pitanjima odbrane postoji Savet (narodne) odbrane kome predsedava predsednik vlade. Njegovi su članovi ministri čija su ministarstva najviše angažovana po pitanjima odbrane, tj. spoljnih poslova, odbrane, finansija i privrede; njega sačinjavaju još i generalni direktori ministarstva spoljnih poslova i odbrane, šef civilne uprave i četiri najviša vojna rukovodioca.

Pisac ističe da je za svakodnevno vođenje poslova po pitanjima *vojne odbrane*, u okviru vlade, odgovoran ministar odbrane. Njeni bi praktični zadaci u ratu bili:

— suprotstavljanje, sasređenom snagom, eventualnoj invaziji s kopna, mora ili iz vazduha, upućenoj u pravcu strategiski najvažnijih oblasti zemlje;

— obezbeđenje što jače odbrane, uključujući i civilnu, od napada iz vazduha, ili napada vođenim projektilima na objekte koji s obzirom na svoju važnost ili povredljivost imaju prioritetan značaj;

— osiguranje važnih luka i aerodroma, kao i saobraćaja duž obale;

— pružanje što veće pomoći, u prvom redu civilnoj odbrani, u slučaju većih nesreća koje bi dobijale obim katastrofa.

U ratu je stručno vojno rukovođenje vojnou odbranom povereno komandantu odbrane, dok u miru, kao što je već rečeno, sva pitanja koordiniranja rada vidova oružanih snaga i njihovog administrativnog planiranja rešava neposredno ministar odbrane. Postoji i načelnik štaba odbrane koji zajedno sa jednim centralnim organom koordinira rad po operativnim pitanjima. On je ujedno i predsednik ovog centralnog organa i ima rukovodeću ulogu po stručno vojnim pitanjima, a potčinjen je ministru odbrane. Svaki vid oružanih snaga ima svoju vrhovnu komandu na čelu koje se nalazi inspektor koji je odgovoran za upravu, obuku i pripremu svoga vida.

Pored ministarstva, štaba odbrane i tri vida (vojske, mornarice i vazduhoplovstva), vojna odbrana ima niz institucija koje su većinom neposredno potčinjene Ministarstvu odbrane, kao: Naučnoistraživački institut odbrane, Građevinski korpus odbrane itd.; druge su neposredno potčinjene načelniku štaba odbrane, kao: Hajmver, Visoka škola odbrane, Odeljenje veze glavnog štaba, Odeljenje za ratnu istoriju, vojne misije i vojni izaslanici (po nekim važnim pitanjima oni su potčinjeni i ministarstvu spoljnih poslova). Zatim tu dolaze insti-

¹⁾ Norwegens Verteidigung, von Paul M. Štrande, *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, Zap. Nemačka, maj 1959.

tucije koje povezuju vojne organe sa civilnim po pitanju veza, željeznica i puteva.

S obzirom na članstvo Norveške u NATO, kao i na činjenicu da je norveška vlada konačno odgovorna za odbranu Norveške, pitanje komandanata i rukovođenja norveškom odbranom rešeno je na taj način što je predviđeno da, u slučaju rata, četiri norveška oficira preuzmu odgovarajuće dužnosti²⁾ i komandu nad snagama koje je Norveška dužna da u tom slučaju stavi na raspolaganje vrhovnoj komandi NATO.

Norveška odbrana se u principu zasniva na mobilizaciji, što znači da svi sposobni građani, koji su u miru prošli kroz vojnu obuku, učestvuju u odbrani zemlje. Mobilizaciji podležu građani od 19 do 44 godine. Rok službe u kadru, pored vežbe obveznika, iznosi za flotu i vazduhoplovstvo 18, a za vojsku, obalsku i pav artiljeriju 16 meseci. U Hajmveru obuka traje 50 časova godišnje. Pored lica pozvanih na otlusluženje roka, za popunu jedinica poziva se godišnje i oko 20.000 rezervista. U Norveškoj se velika pažnja poklanja vojnoj obuci ljudstva i pored toga što opšte obrazovanje i razne vrste sportova (smučanje, streljaštvo, život na terenu) već izgrađuju kod ljudi potrebne vojničke osobine. Norveška ima, kao i druge zemlje, oficirske škole i škole za štabne oficire raznih vidova oružane sile. Višu školu odbrane posećuju samo izabrani oficiri i civilni službenici. Mnogi norveški oficiri dopunjuju svoje obrazovanje u štabnim školama i po raznim kursovima velikih zemalja — članica NATO (naročito za tehničke oficire i podoficire), kao i u opštem odbranbenom koledžu NATO. Norveška, s druge strane, obučava izvestan broj oficira drugih zemalja — članica NATO na svojim zimskim kursovima.

U vojno-teritorijalnom pogledu zemlja je podeljena na četiri oblasti (za vazduhoplovstvo na tri), u kojima se nalaze po tri komandanta (za svaki vid oružanih

snaga). Severna Norveška obrazuje zasebnu oblast sa posebnim komandantom.

Za svoju odbranu, prema navodima pisca, Norveška odvaja znatna finansijska sredstva. Tako se doprinos koji ona daje trostruko povećao od osnivanja NATO do danas. Dok je 1949 njen vojni budžet iznosio godišnje 370,000.000, sada iznosi oko 1.000.000.000 norveških kruna.³⁾ Od toga na kopnenu vojsku ide 33%, na mornaricu i obalsku artiljeriju 22%, na vazduhoplovstvo i PAA 30%, a ostatak na zajedničke ustanove.

Kopnena vojska je organizovana za vreme mira u pukove ili manje jedinice. Pešadija ima 16 pukova i 2 samostalna bataljona. Ostali rodovi imaju manji broj pukova. Ovi pukovi, kao i ostale jedinice, imaju pored ostalog zadatak da se staraaju o ljudstvu, materijalu i uređajima, kao i o pripremi mobilizacije i razvijanju ratnih jedinica. U slučaju rata razvija se, dodeljivanjem jedinica raznih rodova, 9 kombinovanih pukova. Svaki od njih ima u miru kadrovski štab. Pored kombinovanih pukova, razvija se i izvestan broj operativnih jedinica specijalnog namenu. Svi rodovi vojske razvijaju izvestan broj jedinica za lokalnu zaštitu pojedinih mesta. U miru postoje dva štaba divizije.

Obuka pozvanih regruta izvodi se prvih 4 meseca u posebnim rodovskim centrima za nastavu. Ostalih 12 meseci službe u kadru vojnici provode u stalno razvijanim jedinicama. Kombinovani pukovi i ostali operativni delovi sposobni za mobilizaciju, kao i štabovi, aktiviraju se svake druge godine po 21 dan, pozivanjem na vežbu oficira, podoficira i vojnika.

Mornarica. — Pored navedenih centralnih organa, mornarica ima niz administrativnih, stručnih i upravnih organa za razne vrste materijala: za mine i torpeda, artiljeriju, vezu, navigaciju, brodске delove, kao i za mašinski i intendant-ski materijal. Zatim postoje inspektori za razne vrste obuke, kao i jedan generalni inspektor za obalsku artiljeriju. Bobene jedinice se sastoje iz flote i obalskih utvrđenja. Po navodima pisca flota ima sledeće plodne jedinice: 5 lakih razarača od oko 1.700—1.800 t, 4 eskortna laka razarača od oko 1.200 t, 3 fregate od oko 1.600 t, 4 obalska prateća broda od oko 600—800 t, 8 podmornica od oko 600—800 t, 4 čistača mina od oko 600—900 t, 14

²⁾ Trojica od njih bi, prema predviđanjima, preuzeli dužnosti komandanata savezničkih kopnenih, vazduhoplovnih i pomorskih snaga u Norveškoj, a četvrti dužnost vrhovnog komandanta svih snaga u severnoj Norveškoj koju ustvari on vrši još u vreme mira. Svi oni, kao i potčinjeni im komandanti upravljači bi se, u pogledu odbrane norveške teritorije, po planovima i direktivama odobrenim od strane norveških foruma.

³⁾ 1 norveška kruna = 88 dinara. — Prim. Redakcije »Vojnog dela«.

obalskih čistača mina od 250—350 t, 24 motorne torpiljarke, 3 lovca podmornica, 6 obalskih minopolagača, 1 školski brod, 1 brod-radionicu, 2 matična broda za podmornice, 2 obalska stražarska broda i 1 školski brod za obuku u podvodnoj detekciji.

Od ovih plovnih jedinica 5 obalskih čistača mina i 6 motornih torpiljarki izrađeni su posle 1945, a ostala plovna sredstva su starija mahom izrađena u toku Drugog svetskog rata od 1940—45 ali modernizovana. Sada je usvojen program izgradnje još 12 modernih motornih torpiljarki norveške konstrukcije, koje će biti izgrađene, kao i ostali novi brodovi, u jednom norveškom brodogradilištu. Samo će se jedan deo uređaja izraditi u inostranstvu. Mornarica ima ukupno za vreme mira oko 4.000 ljudi.

Obalska utvrđenja su Oskarsborg, Oslofjord, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Agdenes, Narvik, Harstad i Vardens. Naoružanje im je: topovi kalibra do 40,6 sm, torpeda, mine i obično pešadisko naoružanje za blisku odbranu. Svako utvrđenje se sastoji iz nekoliko većih ili manjih objekata.

Vazduhoplovstvo. — Pored centralnih organa, stručnih nadležstava i inspekcija, škola i ostalog, koji su organizovani po istom principu kao u mornarici, borbene jedinice vazduhoplovstva sastoje se iz vazduhoplovnih grupa i diviziona PAA. Predviđena jačina vazduhoplovstva je: 4 grupe lovaca bombardera F 84 G, 2 grupe dnevnih lovaca F 86 F, 2 grupe lovaca za svaku priliku F 86 K, 1 grupa za fotoizviđanje RF 84 F, 1 grupa školskih mlaznih aviona T-33, 1 grupa transporterera C-119, 1 grupa mornaričke avijacije, 4 odeljenja helikoptera SAR (oko 12 helikoptera) i 4 odeljenja za vezu.

Pav artiljerija ima 4 pav grupe, po 1 u svakoj vojnoj oblasti. Pav artiljerija se sada nalazi u razvojnoj fazi u kojoj su se teška oruđa počela zamenjivati vođenim projektilima. Prvi Nike bataljon će verovatno biti formiran 1959/60 za odbranu rejsna Oslo.

Hajmver je organizacija koja, po rečima pisca, ima zadatak da organizuje za odbranu sve ono ljudstvo koje ne pripada stalnim ratnim jedinicama. Ljudstvo Hajmvera za vreme rata normalno obavlja svoje civilne dužnosti, stim što se u kratkom roku može skupiti za rešavanje lokalnih zadataka ako se proceni da su mesni ciljevi u bližjoj okolini ugroženi. Hajmver ima svog generalnog inspektora

koji odgovara za njegovu obuku i upravu, a koji je potčinjen načelniku štaba odbrane. Operativno uzet, Hajmver je većim delom vezan za rejsne pešadiskih pukova. Svaki rejon Hajmvera odgovara jednom rejonu pešadiskog puka.

Jedan deo jedinica Hajmvera pripada mornarici i vazduhoplovstvu. Deo koji pripada mornarici organizovan je u posebne pomorske jedinice i ima sopstvena laka plovna sredstva. Hajmver opslužuje i jedan deo obalskih i pav baterija. Ljudstvo Hajmvera ima za vreme mira svoju ličnu opremu kod sebe. Ono se sastoji iz onih godišta koja zbog okupacije 1940—1945 nisu dobila vojnu obuku. Pored ovih, bitan deo Hajmvera čine dobrovoljci. Sve ljudstvo ima godišnje po 50 časova obuke, a Hajmver ima ukupno oko 80.000 ljudi.

Civilne pomoćne organizacije. — Dve najpoznatije od ovih organizacija su »Narod i odbrana« i »Udruženje za odbranu Norveške«. Postoji još veći broj udruženja koja direktno ili indirektno doprinose odbrani Norveške. Od njih se najviše ističu »Lota savez Norveške« i »Udruženje strelaca dobrovoljaca«. Norveški Lota savez obuhvata oko 12.000 žena. On obučava u miru svoje članove za razne dužnosti tako da u ratu mogu pomagati vojne organe u raznim dužnostima, kao u službi veze, sanitetu, snabdevačkoj, transportnoj i kancelarijskoj službi, pa i u nekim drugim specijalnim poslovima. Saradnja između armije i Lota saveza postoji još u miru. Njeni članovi učestvuju često na vežbama. Organizacija dobija iz budžeta odbrane godišnju pomoć od oko 125.000 kruna.

Cilj organizacije strelaca dobrovoljaca je da širi streljaštvo u norveškom narodu i da time pojačava odbranu zemlje. Organizacija ima oko 1.800 udruženja po celoj zemlji, sa oko 130.000 članova. Naročito je značajan njen doprinos u obuci gađanja onih građana koji u ratu pripadaju oružanim snagama. Po mišljenju pisca njen značaj se pojačava time što priprema novog oružja izaziva veliku rasklanjenost na bojištu, što zahteva stvaranje malih jedinica i veću sposobnost pojedinaца u gađanju. I streljačka organizacija dobija godišnju pomoć iz budžeta odbrane, koja je u 1958—1959 iznosila oko 1,4 miliona kruna.

Civilna odbrana je organizovana po specijalnim zakonima i planovima koje je parlament usvojio. Njen glavni zadatak je:

a) da prilikom neprijateljskih napada sačuva ukoliko je moguće više civilno stanovništvo;

b) da ublaži, odnosno ukloni pretrpljenu štetu.

Civilna odbrana je organizovana centralizovano sa rukovodiocem koji je potčinjen ministru pravde. Zemlja je podeljena u 4 rejona civilne odbrane koji odgovaraju vojnoj podeli. Među njenim zadacima pisac ističe izviđačku delatnost i službu uzbunjivanja u kojima ona tesno saruđuje sa organima vazduhoplovstva. Ona se dalje brine o javnim skloništim, lokalnoj službi obaveštavanja, o štetama i evakuaciji stanovništva. U saradnji s drugim organima civilna odbrana ima zadatak da u miru priprema a u ratu izvršava: protivpožarnu službu, bolničku i druge sanitetske službe, snabdevanje evakuisanih i rejona koji su pretrpeli štetu, zamaćavanje, policijsku službu, službu raščišćavanja, zaštitu od bojnih otrova, veterinarsku službu i specijalne mere za zaštitu javnih tehničkih postrojenja.

Specijalnu oblast u vezi sa civilnom odbranom obrazuje *industrijska zaštita* koja ima zadatak da civilnu odbranu organizuje po industriskim preduzećima, električnim centralama, skladištima pogonskog goriva i gasnim centralama. Ona je potčinjena norveškom industriskom savezu. Troškove snosi industrija, a osnovne smernice za rad dobija od civilne odbrane. U Norveškoj se već pristupilo postavljanju ključnih preduzeća, naročito električnih centrala pod zemlju, među stene, tako da su ljudstvo i materijal zaštićeni od atomskog dejstva. Norveška civilna odbrana je organizovana po principima ustaljenim 1947 i, po mišljenju pisca, Norveška se računa u zemlje koje su najdalje otišle u organizovanju svoje civilne odbrane. Ipak, imajući u vidu napredak u tehnici naoružavanja od 1947, naročito u pogledu razvoja nuklearnog oružja i raketa velikog dometa, pisac smatra da sadašnja organizacija i sredstva civilne odbrane više ne zadovoljavaju. Po njegovom mišljenju, strategisko-ofanzivno oružje ima prevagu nad odbranbenim vojnim sredstvima i danas ne postoji u proizvodnji odbranbeno oružje koje bi se uspešno upotrebilo protiv raketa velikog

dometa, snabdevenih atomskim bojevim glavama. Sada u Norveškoj radi jedna komisija civilne odbrane, obrazovana još 1957, koja ispituje stanje i čiji će rad i rezultati verovatno dovesti do znatne promene — poboljšanja u ovom pogledu.

Privredna odbrana se brine o tome da podmiri potrebe zemlje kako u sirovinama, tako i u gorivu, polufabrikatima i gotovoj robi, kao i u ratnim potrebama. Potrebe se raščlanjuju u tri glavne grupe: za vojnu odbranu, za civilnu potrošnju i proizvodnju. Posebna organizacija koja se bavi tim problemima stvorena je u Norveškoj još 1933 kao »Norveški privredni savet za samopomoć«. Godine 1958 osnovan je u Ministarstvu trgovine, kao centralni organ, »Direktorat za privrednu odbranbenu gotovost«. U pogledu planiranja potreba za vojnu odbranu, on saruđuje sa direktoratom za koordiniranje nabavki za odbranu u Ministarstvu odbrane i sa civilnom industrijom. Po pitanju planiranja potreba u pogonskom gorivu on saruđuje sa preduzećima za benzin (naftu) radi čega se obrazuje i poseban specijalan savet za gorivo. Postoje i saveti za rešavanje pitanja iz drugih oblasti, kao po pitanju obuće, životnih namirnica, tekstila, hemiskih produkata itd. U svakom delu zemlje postoje odgovarajući lokalni saveti. Njihov rad koordinira vladin predstavnik za privrednu gotovost koji ima svoje sedište u dotičnom delu zemlje i još za vreme mira svoj sopstveni biro za tretiranje ovih pitanja.

U posebnom delu pisac ističe važnost psihološke spremnosti za odbranu koja će u budućem ratu imati još veći značaj s obzirom na izloženost civilnog stanovništva. Pripremljeno je uređenje posebnih organa za vođenje psihološke odbrane, koji će koristiti sva sredstva koja u miru stoje na raspolaganju za borbu protiv neprijateljske propagande. To su u prvom redu štampa i radio, film i televizija.

Na kraju pisac ističe jedinstvo skoro svih norveških političkih partija u pogledu principijelnih pitanja norveške odbrane. On se nada da će norveška odbrana uspešno izvršiti svoj osnovni zadatak koji se prvenstveno sastoji u tome da se rat spreči.

M. S. M.

Potpukovnik **Arnaldo Đakalone**

POKRETNE GRUPE ZA ZADRŽAVANJE¹⁾

O pokretnim grupama za zadržavanje počelo se u italijanskim taktičkim pravilima i raznim uputstvima za obuku pisati tek prošle godine. Prema tome, reč je o sasvim novom pojmu koji pisac pokušava da objasni. Zato je on svojim člankom obuhvatio čak i neka elementarna pitanja kao što su: šta su pokretne grupe za zadržavanje, kriterij upotrebe, njihovi zadaci i potčinjenost, s kime održavaju vezu, dejstvo samohodnih protivoklopnih oruđa, njihov raspored i pripremanje predviđenih vatrenih položaja, zone dejstva pokretnih grupa, njihovo sadejstvo sa drugim jedinicama i rodovima i pojedinosti o njihovom kretanju.

Da bi odgovorio na pitanje »šta su pokretne grupe za zadržavanje«, pisac citira zvanična uputstva po kojima su to taktičke grupe formirane najčešće od čete specijalnih pionira za zadržavanje (a mogu biti i od motorizovane pešadije) i jedne ili više baterija samohodnih protivoklopnih oruđa. U takvoj taktičkoj grupi ostvaruje se tesna integracija protivoklopne vatre i minskih polja, koja je potrebna za uspešno suprotstavljanje penetraciji savremenih oklopnih sredstava u napadu; u njoj se najpovoljnije iskorišćuje sve protivoklopno naoružanje od bazuka i topova u formaciskom sastavu pionira za zadržavanje do samohodnih protivoklopnih baterija; u njoj dolazi do izražaja jedna od naročitih osobina samohodne protivoklopne artiljerije: dejstvo protiv neprijateljevih tenkova koji se iz ovih ili onih razloga nalaze van dometa ostalih protivoklopnih sredstava raspoređenih po dubini položaja. U ovakvoj taktičkoj grupi, zavisno od uslova koje pruža zemljište, četa pionira za zadržavanje može braniti front od 2.400 metara, a samohodna oruđa raspoređuju se na rastojanju od 200 do 600 metara. Grupa se načelno upotrebljava samo na položaju otpora, a izuzetno i u pretpolju²⁾. Formira se od

jedinica pionira za zadržavanje i samohodne artiljerije (protivoklopne) koje korpusi pridaju kao ojačanje divizionama prvog borbenog ešelona.

Kad govori o kriteriju upotrebe pokretnih grupa za zadržavanje pisac polazi od toga da su one rezultat evolucije upotrebe pionira za zadržavanje koji su pre pojave atomske bombe, bili namenjeni, uglavnom, za ova dva zadatka:

a) u strategiskim okvirima da spreče prilaz i saobraćaj u zoni gde nije bilo moguće ili nije konveniralo organizovati normalnu odbranu; u tom su se slučaju pioniri za zadržavanje upotrebljavali obdvostrano — po bataljonima, u cilju postavljanja i što bolje odbrane prepreka;

b) prilikom odbrane na širokom frontu — na ravničastom i brežuljkastom zemljištu — za kontrolu širokih međuprostora između otpornih tačaka koji se zbog udaljenosti nisu mogli braniti iz samih otpornih tačaka. Oni su tada postavljali i branili minske zavesne, a dejstvovali su po četama koje su bile pridate divizionama.

Kao što se vidi, nije bilo predviđeno da se pioniri za zadržavanje upotrebljavaju kao pokretne jedinice koje bi branile više minskih polja, niti da se drže pri ruci kako bi mogli dejstvovati po potrebi i na pravcu gde to bude zahtevala situacija. Nije bilo predviđeno ni neposredno sadejstvo između njih i drugih jedinica i rodova.

Mogućnost primene atomskog oružja u taktičke svrhe izazvala je i evoluciju u upotrebi pionira za zadržavanje. Ta evolucija prouzrokovana je sledećim faktorima:

— proširenjem odbranbenog fronta divizione, usled toga, nemogućnošću tešnjeg sadejstva između otpornih tačaka;

— povećanjem dubine odbrane kako bi se povećanoj snazi napada mogla suprotstaviti najveća sposobnost zadržavanja i zaustavljanja;

¹⁾ I gruppi di caccia d'arresto, di Ten. col. g. Arnaldo Giacalone, *Rivista militare*, Italija, mart 1959.

²⁾ Prema novim italijanskim doktrinarnim gledištima o odbrani, ova se organizuje na 2—3 uzastopna »odbranbena položaja« na međusobnom otstojanju od 10 do 30 km. Svaki »odbranbeni položaj« sastoji se iz »zone sigurnosti« (pretpolja),

na kome se izvode izviđačka, uznemiravajuća i zadržavajuća dejstva, i »položaja otpora« na kome se teži zaustavljanju i razbijanju napadača. Ukoliko to ne uspe, trupe se povlače na sledeći »odbranbeni položaj«, izvodeći u međuprostoru zadržavajuću odbranu na unapred predviđenim međupoložajima.

— znatnim povećanjem mogućnosti upotrebe oklopnih grupa za proboj polse atomskog udara;

— povećanjem žilavosti odbrane.

Ti su faktori povećali vrednost ne samo veštačkim preprekama, već i normalnoj upotrebi pionira za zadržavanje u odbranbenoj zoni divizije, kako bi se odbranom veštačkih prepreka nadoknadio ono što je izgubljeno povećanjem otstojanja između otpornih tačaka. A to je, opet, zbog ekonomičnosti, s jedne, i sve manje statičnosti elemenata odbrane, s druge strane, zahtevalo manevr pri dejstvu pionira za zadržavanje. Sem toga, pomenuti faktori uticali su na to da se va tra formacijskih sredstava pionira za zadržavanje, koja imaju mali domet, pojača vatrom pokretnih protivoklopnih oruđa većeg dometa. Iz takvih zahteva proizišao je i kriterij upotrebe pokretnih grupa za zadržavanje. One se normalno upotrebljavaju u zoni dejstva divizija prvog borbenog ešelona, i to u jačini četa pionira — baterija samohotki. Primenjuju se po ukazanoj potrebi i na više pravaca, dakle, manevruju. Po mišljenju pisca logično je pretpostaviti da će se pokretne grupe za zadržavanje upotrebiti i u strategijskim okvirima, ali će tada verovatno biti jačine batalion pionira — grana samohodne protivoklopne artiljerije. U taktičkim okvirima dolazi u obzir i njihova upotreba pri izvođenju manevra u povlačenju, kad mogu korisno dejstvovati između prvog i drugog odbranbenog položaja.

Osnovni zadatak pokretnih grupa za zadržavanje jeste aktiviranje minskih polja sa namenom zadržavanja neprijatelja⁵⁾.

Aktiviranje se vrši u cilju:

— zadržavanja neprijatelja do izvršenja protivnapada;

⁵⁾ Po italijanskim shvatanjima, po nameni postoje i takva minska polja. Ona se sastoje iz pretpojasa dubine do 600 metara, na čijoj se prednjoj ivici rasute pp, pt i mine za osvetljavanje, koje služe za usporavanje i obmanu napadača, po dubini su na najprolaznijim pravcima postavljene grupe mina, a na zadnoj ivici nalazi se red mina za osvetljavanje. Iza toga su tri minska pojasa od kojih dva ispred, a jedan pozadi vatrene položaja oruđa i trupa koje ih brane. Ukoliko je reč o minskom polju koje aktivira grupa za zadržavanje, treći pojas može izostati kako ne bi ometao slobodu manevra grupe.

— sadejstva prilikom aktiviranja položaja na kojima će se kočiti napad;

— zadržavanja napadača koji nastupa posle atomskog udara, brzim stvaranjem protivoklopnih čvorova, zaštićenih preprekom, kojima će se zameniti uništene otporne tačke;

— eventualnog izvođenja zadržavajućih odbranbenih dejstava;

— zatvaranja delimično opasnih pravaca koji se ne mogu braniti iz otpornih tačaka.

Zbog mogućnosti raznih odbranbenih dejstava, pokretna grupa za zadržavanje biće sve do momenta upotrebe pod komandom taktičke grupe koja ju je formirala. Kad stupi u dejstvo, njeni postupci moraju se uskladiti sa postupcima ostalih jedinica na istom sektoru te se, sledstveno tome, stavlja pod komandu komandanta dotičnog sektora.

Odbranbenu vrednost grupe za zadržavanje sačinjavaju dva elementa: vatra i prepreka. Pošto se vatra ostvaruje čitavim nizom oruđa različitog kalibra i dometa, potrebna je njihova koordinirana upotreba. S druge strane, protezanje minskog polja uslovljeno je često potrebom da bude branjeno najefikasnijom vatrom. Po mišljenju pisca, ovakva, dvostruka koordinacija najbolje se postiže ako grupom komanduje komandir pionirske čete. Ukoliko se u grupi nalazi artiljerijska jedinica veća od baterije, komandovanje treba poveriti komandantu pionirskog bataljona ili njegovom zameniku. O sastavu komande grupe postoje različita mišljenja. Pisac se slaže s onima koji zastupaju gledište da to bude u celini jedna od komandi jedinica od kojih se grupa formira, a da se osoblje i sredstva koji nedostaju dopune iz komande druge jedinice. Prema tome, komanda grupe bi se sastojala od: komandanta, inženjerskog oficira, artiljerijskog oficira, dva podoficira (artiljerijskog i inženjerskog), vojnika s činom — tehničara veze i šest radiofonista. Komanda bi imala na raspolaganju tri motorna vozila i potrebna tehnička sredstva i ostalu opremu neophodnu za rad.

Pokretna grupa za zadržavanje mora biti povezana s komandantom pod čijom se komandom nalazi, sa susedima (eventualno), sa grupom artiljerije za podršku s kojom sadejstvuje, s komandama jedinica od kojih je formirana i patrolama koje dejstvuju u pretpojasu minskog polja. Pre stupanja u dejstvo veza se održava žičnim sredstvima, a posle pomoću radija.

Samohodna protivoklopna oruđa koja ulaze u sastav pokretne grupe treba da su snažna i velikog dometa, a osnovni im je zadatak da brane minsko polje. Po mišljenju pisca ona to najbolje postižu otvarajući vatru dok su neprijateljski tenkovi još daleko ispred minskog polja, kako bi im se, između ostalog, onemogućilo da neutrališu neposrednu odbranu organizovanu od pionira, bilo u cilju lakšeg izviđanja, ili otvaranja prolaza u samom polju. Borbeni poredak samohotki uslovljen je iznetim zahtevom i uslovima koje pruža zemljište. Pri tome se mora voditi računa i o korisnomometu oruđa (koji za oruđa 90/50 iznosi oko 1.000 metara) kao i o zahtevu da neprijatelj vatrom namenjenom pionirima za zadržavanje istovremeno ne tuče i vatrene položaje samohotki. Najpogodniji je takav poredak ako je jedan vod isturen na oko 300 metara ispred prednje ivice minskog polja, a dva su na oko 400 do 500 metara pozadi te ivice.

Vrlo je osetljivo pitanje izrade skloništa za samohodna oruđa i poslugu na vatreanim položajima s obzirom na njihov broj (po 12 na bateriju, od kojih 6 osnovnih i 6 rezervnih, s tim da sva treba raditi punog profila i pokrivena), kao i na potrebnu brzinu — zbog kratkog vremenskog roka — u kome se svi poslovi moraju svršavati. Pisac sugerira da se taj problem reši pridavanjem stručne radne snage.

U članku se razmatraju i neka pitanja sadejstva pokretne grupe za zadržavanje sa ostalim rodovima. Tako, naprimera, on smatra da će se sadejstvo s trupama koje su raspoređene na položaju otpora manifestovati u osmatranju minskog polja pomoću patrola (iz susednih otpornih tačaka), zatim, u podrcki dejstva grupe minobacačima 81 mm (opet iz susednih otpornih tačaka), kao i u akcijama svih rodova, izvedenim u korist grupe, na zaprečavanju i otežavanju pristupa neprijatelju. Drugi oblik sadejstva pretstavljali bi protivnapadi u bok neprijatelja angažovanog na savlađivanju prepreke koju brani grupa. Ovaj oblik sadejstva naročito je pogodan kad se predviđa izvlačenje grupe iz dodira s neprijateljem i povlačenje na sledeću prepreku.

Posebno pitanje pretstavlja način kretanja grupe. Pisac ističe da on zavisi u prvom redu od toga kako se grupa upotrebljava i može biti dvojak: ili manevar od jednog minskog polja do drugog, ili

manevar iz zone početnog rasporeda. U prvom slučaju manevar se može izvoditi bilo po frontu, bilo po dubini. Manevar sa jednog minskog polja na drugo po frontu izvodice se:

— kad napadač nije postupio po pretpostavci branioca na osnovu koje je izvršen raspored grupe;

— kad se manifestuju opasna popuštanja braniočevih snaga u zoni gde se nalazi drugo minsko polje;

— kad je rastojanje između jednog i drugog minskog polja relativno malo.

Manevar po dubini izvodi se:

— takođe kad napadač nije postupio po pretpostavci branioca na osnovu koje je izvršen raspored grupe;

— kad se pojavi potreba za aktiviranjem nekog minskog polja u dubini, naprimera, posle završenog korisnog manevra snagama;

— kad treba aktivirati položaje za zadržavanje neprijatelja.

Manevar se u svakom slučaju izvodi bilo iz dodira s neprijateljem, bilo van dodira i po potrebi se podržava artiljerijskom vatrom i protivnapadom u bokove.

Pokretna grupa za zadržavanje biće upotrebljena kao pokretna jedinica u ovim slučajevima:

a) kad treba aktivirati minsko polja sa funkcijom zadržavanja (u uslovima relativne sigurnosti od napada sa zemlje) bez savlađivanja — za vreme kretanja — drugih minskih polja sa funkcijom zadržavanja pripremljenih za aktiviranje — pri maneuvru po frontu ili iz početnog rasporeda.

b) kad maneuvrom po dubini treba aktivirati minsko polja sa funkcijom zadržavanja (u dodiru s neprijateljem na zemlji ili van dodira), savlađujući pritom ili ne novo minsko polje sa funkcijom zadržavanja pripremljeno za aktiviranje.

U oba slučaja treba primeniti odgovarajući i različit način kretanja. U prvom najpre idu, kao patrola, četvrta odeljenja iz vodova čete pionira za zadržavanje, peške ili na motornom vozilu — već prema udaljenosti minskog polja koje treba aktivirati, zatim odeljenja teškog naoružanja čete pionira za zadržavanje čija je namena da obezbede skelet vatreng sistema protivpešadike odbrane, pa komanda grupe, baterija (ili grupa) protivoklopnih samohotki i, na kraju, ostatak čete pionira za zadržavanje.

Takvim marševskim grupisanjem ostvaruju se sledeći uslovi:⁴⁾

— obezbeđenje i informativno dejstvo za vreme aktiviranja minskog polja;

— razvijanje protivpešadiskih odbrambenih dejstava, ograničenih potrebom zaštite minskih polja, bilo za vreme kretanja, bilo u toku zauzimanja borbenog poretka;

— obezbeđenje protivoklopne odbrane u cilju brze intervencije protiv eventualnih prodora neprijateljevih tenkova posle atomskog udara;

— potpunost u aktiviranju minskog polja sa funkcijom zadržavanja.

Ukoliko je u pitanju drugi slučaj, najpre ide po jedno odeljenje iz svakog voda pionirske čete. Ta se odeljenja prebacuju do minskog polja koje će se aktivirati i posedaju prolaze, obezbeđuju grupu za vreme provlačenja, postupno zatvaraju prolaze i patroliraju ispred polja. Iza odeljenja kreće se ostatak čete pionira za zadržavanje osim njenog teškog naoružanja, pa komanda grupe, teško naoružanje pionirske čete i, na kraju, protivoklopne samohotke.

Takvim poretkom omogućuje se:

⁴⁾ Pisac ih iznosi po redu prioriteta.

— Prim. Seš.

— bezbedno provlačenje grupe za zadržavanje kroz ostavljene otvorene prolaze u minskom polju koje treba aktivirati;

— zaštita pionira od strane protivoklopnih samohotki od iznenadnih napada neprijateljevih oklopnih sredstava;

— zadržavanje u rukama skeleta protivpešadiske i protivoklopne odbrane bilo za slučaj da grupu treba odlepiti od neprijatelja koji je ugrozio minsko polje, bilo za obezbeđenje odbrane ili pravilnosti povlačenja;

— zatvaranje prolaza u aktiviranom minskom polju koje je namenjeno za zadržavanje.

Time pisac završava članak pominjući još neka pitanja o kojima pri detaljnijem razmatranju ove teme treba voditi računa, a koja on nije obradio. Tu, na primer, spada pitanje pridavanja protivoklopnih samohotki (ili drugih pokretnih protivoklopnih oruđa većeg dometa) i guseničkih ili poluguseničkih motornih vozila pionirima za zadržavanje kako u cilju njihovog osamostaljenja i povećanja brzine kretanja i kapaciteta protivoklopne odbrane, tako i u cilju skidanja s dnevnog reda problema određivanja komandanta i komande grupe, i dr.

Seš

Potpukovnik **Stjuart Bleker:**

PEŠADISKO ORUŽJE ZA UNIŠTAVANJE TENKOVA¹⁾

U oružja za borbu iz neposrednog dođira spada i protivtenkovsko, koje je od vrlo velikog značaja za pešadiju, s obzirom na to da oklopna borna vozila predstavljaju za nju još uvek najopasnije ciljeve. Najpre treba reći da je avion za napad na zemaljske ciljeve najmoćniji uništavalac tenkova. Mada je ovo potpuno tačno, ipak su naporu aviona ograničeni, jer je pešaku potrebno da bude odbranjen a ne samo osvećen.

Pešadiji je potrebno oružje na koje će se ona osloniti, tj, da njime može odbiti napad iz neposrednog dođira, pa čak i noću, ili ga upotrebiti pod zaštitom dima, ili pri odbijanju naleta iz guste šume, šibljacka ili, pak, iza nekog uličnog ugla.

¹⁾ The infantry tank killer, by Lieutenant Colonel L. V. Stewart Blacker, *The Army Quarterly and Defence Journal*, No 2, Velika Britanija, jun 1958.

Mnoga pt oruđa nisu ranije imala uspeha, kao što su, naprimer, granata 68 i puška *Boys*, jer nisu mogla probiti oklop neprijateljskih vozila. Prema tome, konstruktor mora obezbediti da njegov projektil probija oklop. Sadašnja tendencija pokazuje izvesno vraćanje na granatu čiji je vrh mekan i koji ne može da probije debeo oklop, već samo odbija parčice sa unutrašnje strane — čije povrede ipak mogu biti smrtonosne.

Ovaj projektil ima krupan nedostatak u tome što, prema sadašnjem stanju stvari, njegovo izbacivanje iz nekog pravog pešadiskog oružja nije moguće usled njegove velike težine. Njemu je potrebno neko sredstvo na točkovima, a to nije za pešadiju. Slično tome, probojno zрно sa karbidnim vrhom, čije mogućnosti probijanja oklopa nisu naročito velike, mora se izbacivati velikom početnom brzinom. A to opet uslovljava top sa velikom snagom na ustima cevi, što povlači za

sobom težinu koja je van pešadiskih mogućnosti, ili pak pribegavanje velikoj raketi koja stvara nedopustive količine bleska i dima. Svi ovi faktori nateraju konstruktore na korišćenje »kumulativnog« punjenja za bojevu glavu ukoliko žele da težinu svog oruđa zadrže u granicama koje su pogodno za pešadisko rukovanje, kao i da očuvaju pravu pešadisku pokretljivost koju, kako je Koreja pokazala, sredstva na točkovima ne omogućuju.

Probojnost, tačnost i ostala svojstva idu ruku pod ruku i jedno bez drugog ne koristi. Top ima tačnost koja bi se mogla poželeti, ali ne može imati probojnost ako mu je težina u okviru pešadiskih potreba. Raketa sa »kumulativnim« punjenjem bojeve glave raspolaže probojnošću i potrebnom brzinom, ali se mora uložiti još dosta truda da bi se postigla dovoljna tačnost, tojest da bi se smanjilo nieno rasturanje. Jedan od metoda za to, koji je usvojen u SAD za raketne bacače od 2,36 i 3,5 palaca, a i za projektil *Honest John*, sastoji se u preduzimanju potrebnih mera da sav raketni pogon, tojest kordit³⁾, sagori pre nego što projektil napusti cev ili šine koji ga usmeravaju.

Drugotneni nedostatak ovih pešadiskih raketnih bacača jeste u tome što je kod njihovih projektila težište suviše blizu zadnjem kraju i stoga, iz aerodinamičnih razloga, ne lete pravilno. Apsolutni nedostatak ovog raketnog bacača najbolje se može videti kada se on suprotstavi umereno efikasnoj artiljeriji neprijatelja. Tada su njegov dim i blesak toliko vidljivi da bi neprijateljska artiljerija morala biti isuviše neoprezna pa da mu dopusti duži opstanak.

Iste primedbe odnose se i na nemački pronalazak zv. *Heller*. Top poznat pod nazivom *R.C.L.*, čija je varijacija *B.A.T.* našla primenu u britanskoj vojski, ima pored ovih nedostataka i neke sopstvene.

Neobičnu karakteristiku ovih tonova predstavlja njihova izolovanost i obrtni preštan na granatama. Nepotreban čeon otpor pri letu, prouzrokovan ovim karakteristikama i ravnom osnovom projektila,

³⁾ Kordit je vrsta nitroceluloznog baruta, velike kalorične vrednosti, sadrži 30% nitroglicerina, a najčešće se koristi u mornaričkoj artiljeriji. Međutim, on je ranije primenjivan i kod raketa ti, u početnoj fazi njihovog razvoja. — Prim. redakcije »Vojno delo«.

doprineo je da je brzina opala mnogo više nego što bi bio slučaj kod pravilno repno-stabilizovanog, neobrtnog projektila aerodinamičnog oblika. Stoga domet mora biti mnogo pažljivije odmeravan ako se žele postići pogoci. Ovim se unekoliko i objašnjava velika težina oruđa *B.A.T.*

Francuzi su pre godinu i više dana pokazali primerak projektila *Entac*, kome se retko može desiti da promaši cilj. Isto bi se moglo reći i za američki *Dart*, sem što je on, uprkos ratnim iskustvima, jako glomazan. Svi ovi tipovi imaju veoma ozbiljne nedostatke tako da čak ni njihovi konstruktori ne tvrde da su sasvim efikasni. Iznad svih nedostataka stoji težina, čak i kod *Entac*-a, koja je nesavladiva, a to su osim toga i oruđa samo sa jednim hicem. Niko još nije rekao šta će vojnik da radi kada izbaci ovaj svoj jedini torpeda, pa čak i ako pogodi i uništi, naprimer, jednu četu tenkova.

Gotovo sve pt rakete pate od jedne velike konstrukcione greške, tojest od toga što su im mlaznici isuviše povučeni ka zadnjem kraju. Neki konstruktori, da bi ispravili ovaj nedostatak, stavili su na zadnji kraj rakete stabilizatore ogromnih dimenzija, koji se moraju veštački navoditi da bi se donekle nadoknadio nedostatak zbog njihovog klimatjanja. Uzged rečeno, američka raketa sa »preklopnim krilcima« predstavlja dobar primer kako se ne sme konstruisati zadnji deo rakete.

Jedan američki pronalazač, neki *Klarens Hikmen*³⁾, uspeo je pre nekoliko godina da smanji rasturanje standardnih vojnih raketa za dve trećine na taj način što je postavio izvestan broj pomoćnih mlaznika odmah iza glave rakete i prilično ispred njenog zadnjeg kraja. On je ove pomoćne mlaznike okrenuo tako da su im potisne linije imale presek u centru gravitacije projektila. To mu je uzred omogućilo da konstruiše i lakši zadnji kraj rakete, tako da je centar gravitacije bio upravo tamo gde je i morao biti, naime na jednoj trećini otstojanja od vrha.

Dalja istraživanja pokazala su da se ovo može još više poboljšati na taj način što se linije potiska ne bi sekle u centru gravitacije već na jednoj tački nešto pozadi toga centra, koja je poznata kao »manevarska tačka«. Ona se nalazi ispred tog centra i definiše se kao tačka

³⁾ Clarence Hickman.

oko koje neko aerodinamičko telo teži da se okrene kada se podvrgne nekoj sili, izuzev potisne koja ga goni napred. Izgleda da se ovim putem greške na mlažnicima i nepravilnosti pri sagorevanju pogonskog goriva, nastale u toku izrade, poništavaju.

Preimućstvo pešadiske rakete koja pravilno leti jeste u tome što se njen kordit može tako konstruisati da gori za vreme leta sve do cilja, a ne da sav izgori 1—2 m posle napuštanja cevi bacača. Prema tome, izgoreli gasovi i njihov dim raspršice se i razici na nekih stotinu i više metara tako da praktično neće biti vidljivi za neprijatelja. Prirodno je da će aerodinamički projektil kome se neprekidno daje potisak biti daleko efikasniji od projektila koji dobije snažan udar u osnovu u trajanju samo jednog dela sekunde.

Iz izloženog proizilazi da je pešaku potrebno oružje koje će nositi u prednje redove da bi se mogao suprotstaviti iznenadnoj pojavi tenkova. Ono mora biti sposobno da uništi tenk koji ugrožava pešaka i dovoljno tačno da bi ga pogodilo na tolikoj udaljenosti na kojoj bi pešak mogao zadržati poverenje u sebe i svoje oružje. Prema današnjem stanju stvari, samo bojeva glava sa kumulativnim punjenjem je dovoljno laka za pešadiske potrebe. Njeni kritičari navode da jedan pogodak možda nije dovoljan za onesposobljavanje neprijatelja, odnosno da je suviše teška glava sa mekom košuljicom daleko pogodnija. Ako se, međutim, radi o takvom sredstvu za izbacivanje koje nema dima, bleska ili eksplozije koji bi bili vidljivi za neprijatelja, onda bi pešak mogao uputiti i više zrna u toku nastupanja neprijatelja. Pisac članka smatra da bi dva izbačena zrna retko kad podbacila.

Osnovni uslovi u pogledu nevidljivosti nalažu da se, pri upotrebi rakete, njen plamen rasturi na veće rastojanje kako ga neprijatelj ne bi mogao zapaziti. Ovo opet upućuje na sistem više pomoćnih mlaznika smeštenih više-manje na sredini projektila. Jedan od prirodnih nedostataka rakete jeste u tome što je ona nepostojana u prvim fazama leta. To će navesti konstruktore da je ispaljuju uz pomoć prilično snažnog lansirnog zrna.

Pešak se u borbi suočava sa još jednim problemom, tj. ocenjivanjem otstojanja koje je artiljerac, topom ili raketom, izmerio za njegov račun.

Kaž što se vidi, jedan konstruktor treba da teži da svom projektilu da što

je moguće bolji aerodinamički oblik i da mu obezbedi postojan i jednoobrazan pogon. Neki konstruktori će verovatno otići još dalje i dati mu krila. To bi bilo gotovo idealno rešenje ukoliko ne bi dolazilo do neizbežnog kvarenja oblika običnog krila pri rukovanju. Dirigovanje putem kabla nadoknadiće donekle ovaj nedostatak, ali možda ne na veoma bliskim otstojanjima. Izgleda da bi se dalekometni vođeni projektil sa krilima mogao dati trupi umesto direktnog projektila manjeg dometa za neposredno gađanje iz istog projektora. Govori se i o dirigovanju putem kabla zato što ostali metodi, kao što je navođenje pomoću infracrvenih talasa, ili snopom radarskih impulsa, imaju da pređu još veoma dug put dok uđu u naoružanje pešadije.

Pešak ne mora da raspolaže pt projektilom koji bi imao potpuno položenu putanju. On će već mnogo dobiti ako se visina leta ovog projektila smanji približno na polovinu dosadašnje. To će mu smanjenje ne samo obezbediti dugačak »opasan prostor«, već će i osigurati da se projektil, nailaskom na šiblje i nisko rastinje, ne poremeti u letu od mesta ispaljivanja do cilja. Prema tome, površina krila, ukoliko se koriste, može biti veoma mala.

Problem koji se nalazi pred konstruktorom nišanskih uređaja svakog pešadiskog oružja uvek je veliki. Ovo utoliko više kada se radi o maloj brzini, jer su potrebne prilično velike popravke koje nameću odstupanje i promene u daljinama. Savremene optičke nišanske sprave, po svojoj konstrukciji, jako su usavršene i pogodne za pešadisko rukovanje. Isto se tako može obezbediti i dovoljno jaka energija potrebna za sabiranje svetlosti pri upotrebi za vreme mraka. Pronalaženje daljinomerskih nišanskih sprava, koje istovremeno podešavaju sistem sočiva i njihovih žarišta, postavlja se kao zadatak pred današnjeg konstruktora kamere.

S druge strane, potpuno metalna nišanska sprava zadovoljila bi princip jednostavnosti. Vrlo podesan tip predstavljala bi sprava čiji bi se krak za »pravac neprijatelja« podešavao rukom tako da bude paralelan sa neprijateljskim tenkom. Veća su preimućstva ako se pri kraćim otstojanjima podiže prednji nišan nego da se zadnji nišan pomera napred na uobičajeni način; ovo pogotovo što prednji nišan, koji se pruža prema visini neprijateljskog tenka, pruža veoma prost

metod ocenjivanja udaljenosti. Nišan sa polupoloženom putanjom može u velikoj meri pripomoći postizanju željenih pogodaka.

Pokušaji da se projektilima da velika brzina veoma su rizični. Bolje je planirati ujednačenu, umernu brzinu koju lice koje ispaljuje projektil može pratiti u letu, i obezbediti dug opasan prostor pomoću krila ili zbilja pravilnim aero-

dinamičkim oblikom. Dakle, takav »padni ugao«, zajedno sa osnovnim svojstvima probojnosti, uz dovoljnu tačnost i mogućnošću prikrivanja u obimu koji to već omogućuje malokalibarsko oružje i do metom koji je obuhvaćen pešakovim poljem vida, mogu u velikoj meri smanjiti opasnost koja pešaku pretili od tenka.

V. H.

Potpukovnik **Alba Lathrop**:

PRINCIPI RATA U ATOMSKOJ ERI

U članku¹⁾ pisac razmatra mogućnosti za napad divizije, korpusa ili armije na neprijatelja koji je podjednako jak u atomskom naoružanju — napominjući da se o tom pitanju mnogo diskutuje među oficirima armije SAD i da se rešenja školskih zadataka u kojima se obrađuje napad u uslovima atomskog pariteta često kritikuju kao nerealistična i nemoćna. Pisac ističe da je teško dati odgovor »pošto on mora uskladiti koncepciju napada američke vojske sa očigledno postojećom brojnom snagom neprijatelja koji je jak i u atomskom oružju« i upućuje na analizu principa rata u atomskim uslovima, uz napomenu da nedostatak izvesnih podataka o organizaciji, opremi, načinu upotrebe i rukovođenju, tj. o elementima na kojima se zasniva primena principa rata, a koji su poverljive prirode i sa njima nisu upoznati oficiri, uslovljava formiranje pogrešne koncepcije kod mnogih oficira armije SAD, odnosno stvara »fenomen pripremanja za prošli umesto za budući rat«. Zbog toga pisac preporučuje krajnje brižljivo proučavanje raspoloživih podataka i zasnivanje procene prvenstveno na borbenim sredstvima koja pristižu, a ne na onima koja zastarevaju, odnosno da treba početi od upotrebe divizije, korpusa i armije u uslovima opasnosti od stvarne primene atomskog oružja, kojim ove jedinice upravo sada i raspolazu.

Posle ovakvog uvoda, pisac prelazi na analizu principa rata, pri čemu za svaki od njih najpre iznosi klasična razmatranja, a potom daje specifičnosti koje uslovljava savremeno naoružanje (narocito

atomska sredstva), odnosno nova oprema. U razmatranju klasičnih uslova on ne daje nešto novo — specifično, zbog čega su ovde obuhvaćena samo razmatranja koja se odnose na atomske uslove.

Kao prvi i najvažniji princip pisac ističe da »svaka vojna operacija mora imati jasno postavljene ciljeve« i pošto je obrazložio značaj i smisao ovog principa, prelazi na pitanje raščlanjivanja opšteg cilja na pojedinačne ciljeve, objekte dejstva i zadatke koje dobija svaka jedinica i sa tog aspekta objašnjava značenje termina: »cilj« odnosno »objekt dejstva«. Kad se cilj (objekt dejstva) postavi potčinjenom, nastavlja pisac, onda on postaje njegov zadatak, ali kao takav »objekt« se pojavljuje i u drugom, specifičnom značenju, koje upravo i unosi nejasnoću u razmatranju napada na atomsku odbranu. Naime, pod pojmom »objekt« dosada se najčešće podrazumevao geografski rejon, a na diviziskom i višem nivou, obično, komunikacijski centar ili neki vrlo važan zemljišni objekt. Ovakvo shvatanje je u prošlosti potpuno odgovaralo jer, iako to nije bilo izričito precizirano, zauzimanje i držanje određenog zemljišta uvek je uključivalo i uništenje neprijatelja, a takav smisao ima i sadašnja doktrina. Međutim, opasnost se sastoji u prihvatanju ovog specifičnog značenja termina »objekt« u smislu koji ne bi odgovarao, tj. »da pravilno postavljen zadatak (ili objekt u pravom smislu) treba uvek da pretpostavi zauzimanje određene male geografske prostorije«. Pisac ukazuje da takvi ciljevi (objekti dejstva) »nisu uvek usklađeni sa koncepcijom vrlo pokretljivih malih jedinica koje se neprekidno kreću na bojištu i kojima u pogledu njihovog rasturanja i koncentracije upravljaju viši štabovi«.

¹⁾ Principles of War in a Nuclear Age, by Lieutenant Colonel Alba B. Lathrop, *Military Review*, SAD, jun 1959.

Već sami geografski ciljevi (objekti), po svojoj prirodi, navode na koncentraciju snaga, a time i na stvaranje pogodnih atomskih ciljeva, zbog čega se oni, po mišljenju pisca, moraju oprezno razmatrati i zbog čega se u donošenju odluke i treba ograničavati na prihvatljiv stepen masiranja snaga.

Na osnovu takvog razmatranja pisac izvlači zaključak da u budućnosti »divizije i veće jedinice mogu češće očekivati zadatke kao što su uništenje neprijateljskih snaga, naterivanje neprijatelja na prepreku radi kasnijeg uništenja atomskim oružjem, zauzimanje široko rasturenih rejona za dalje dejstvo, kao i druge zadatke kod kojih postavljanje zemljišnih objekata većim jedinicama nije poželjno.«

Princip masiranja snaga, tj. da se »nadmoćne snage moraju upotrebiti na odlučujućem mestu«, pisac razmatra kroz elemente kojima se nadmoćnost ostvaruje — koncentraciju snaga i sredstava, materijalno obezbeđenje, borbenu veštinu, odlučnost, disciplinu, rukovođenje i drugo — a potom on ukazuje na veliki porast vatrene moći i odgovarajuća ograničenja u pogledu gustine trupa zbog opasnosti od atomskog oružja. Uzimajući u obzir ta dva nova elementa — porast vatrene moći i opasnost od atomskih sredstava — pisac dolazi do zaključka da će se »divizijski, korpusni i armijski napadi izvoditi relativno malim i pokretljivim jedinicama na širokim frontovima i na velikoj dubini« i da se masiranje snaga pod takvim uslovima ostvaruje vatrom sredstava podrške u mnogo većoj meri nego ikada ranije. Pri tome vatrene nadmoćnost zavisi od upotrebe najpogodnijeg atomskog oružja u odabranom momentu, a to se mora uskladiti sa dejstvom artiljerije po neprijateljskim rezervama i streljačke vatre po neprijatelju sa kojim smo u neposrednom dotiru.

On ovde ukazuje i na mogućnost obmane, naprimer, dobro sprovedenom propagandom o atomskim mogućnostima, tako da »ova prividna mogućnost masiranja snaga može toliko da demoralizuje neprijatelja da i samo mali deo vatrene mogućnosti bude, ustvari, dovoljan za upotrebu«.

Prilikom razmatranja principa ekonomije snaga pisac podvlači da se »minimum neophodnih sredstava dodeljuje onim mestima koja nisu odlučujuća, tako da se na odlučujućem mestu upotrebi onoliko sredstava koliko je dovoljno da se osigura odlučujuća uloga«. Zatim se

zadržava na pitanju odmeravanja snaga i sredstava na glavnom i pomoćnim pravcima. U suštini, za klasične uslove, princip ekonomije snaga svodio se na to da se što više snaga i sredstava obezbedi na pravcu glavnog udara. Međutim, u atomskim uslovima princip ekonomije snaga važi i za sam pravac glavnog udara. Naime, »totalni gubici«, za razliku od ranijih uslova, sada su ne samo mogući nego i vrlo verovatni, zbog čega komandant, da bi izbegao odlučujuće gubitke, mora vrlo brižljivo odmeravati jačinu snaga i na pravcu glavnog udara.

Pisac ukazuje i na mogućnost brze izmene odnosa u vatrenoj moći »ako bi se neprijatelj mogao naterati da utroši svoje vatrene (naročito atomske) mogućnosti«, tako da bi komandant koji je sačuvao svoja atomska sredstva mogao radikalno da menja situaciju u svoju korist. Izbegavanjem »totalnih gubitaka« i nepotrebne koncentracije sačuvaće se sredstva koja mogu odlučiti sledeću bitku, zaključuje pisac.

Prelazeći na princip manevra, pisac ističe da »manevrar menja relativnu borbenu moć vojnih snaga« i objašnjava njegovu ulogu za postizanje nadmoćnosti, odnosno za paralisanje, odnosno izbegavanje neprijateljskog udara. Ukazujući na činjenicu da manevrovanje jakim i grupisanim snagama uz istovremeno sporo kretanje stvara protivniku uslove za atomski napad, on zastupa gledište da jedino rasturene snage i manje kompaktno jedinice zadržavaju relativnu slobodu kretanja. Pri ovome su brzina, rastojanja i otstojanja mnogo povećani i verovatno će se još povećavati. Pored toga, poznato je da manevrovanje nije više ograničeno samo na klasične avione već da uključuje i korišćenje vazdušnog prostora iznad bojišta, odnosno sprečavanje da ga protivnik koristi.

U vezi s tim pisac ukazuje na brz tempo razvoja tehnike u toj oblasti. Rakete i projektili zemlja-vazduh, dirigovani pomoću radara i ugrađenih sredstava, sa bojevim glavama počev od jedne kilotone do razorne moći visokog stepena, raspoređeni po principima odbrane prostorije, uz automatizovano upravljanje i komandovanje tako da se istovremeno mogu dočekati stotine neprijateljskih projektila — pretstavljaju sredstva koja će verovatno vrlo brzo postati oruđa bojišta. Pisac podvlači da se »pod vazdušnom odbranom podrazumeva odbrana od svih projektila i oružja koja prolaze vazdušnim prostorom«. On sma-

tra da se brižljivim odbranbenim merama, uz puno korišćenje pokretljivosti, i ubuduće može obezbediti sloboda manevra i na taj način omogućiti napadna dejstva.

U pogledu principa iznenađenja pisac smatra da *»iznenađenje može često da odlučno izmeni odnos snaga u korist komandanta koji ga je ostvario«*, pa se za država na značaju i elementima za postizanje iznenađenja. Prelazeći na atomske uslove pisac ukazuje na izmene u primeni ovog principa ističući da se »bar za relativno kratka vremenski period vatrom atomskog oružja može ostvariti isti efekat masiranja kao i sa trupama« i da rezultat tako postignutog iznenađenja premašuje sve ono što je poznato u prošlosti. Naime, karakteristike novih oružja omogućuju da se protiv neopreznog neprijatelja postigne odlučujuće iznenađenje, i to na mnogo većoj dubini nego ikada ranije.

Pored toga, ne treba prevideti ni mogućnost brzog prebacivanja jačih snaga helikopterima i jurišnim avionima, kao i znatno pojačane mogućnosti izviđanja, uz upotrebu mlaznih aviona, televizije i elektronskih sredstava, na velikoj dubini neprijateljske teritorije. Sva ova sredstva omogućuju komandantima obeju strana da pomoću iznenađenja brzo ostvare vatrenu nadmoćnost.

Razmatrajući princip bezbednosti pisac podvlači da je *»bezbednost neophodna prilikom primene ostalih principa rata«* i zatim prelazi, pored ostalog, na razmatranje problema bezbednosti u odnosu na opasnost od iznenađenja. »Neprijatelj se više ne ograničava na neka manja dejstva u pozadini i uznemiravanja putem vazdušnih napada« jer mu helikopteri i laki transportni avioni, kao i raspoložive padobranske jedinice, omogućuju da u pozadinu prebaci značajne snage koje su sposobne za odlučujuća dejstva. Osim toga, znatan deo sopstvenih snaga može biti uništen ukoliko jedinice nisu rastresito raspoređene. Osetljivost jedinica na osmatranje iz vazduha sada je mnogo veća nego u prošlosti. Zbog svega toga on smatra da se problemima bezbednosti na budućem bojištu mora pokloniti puna pažnja.

Ističući da *»ofanzivno dejstvo daje odlučujuće rezultate«*, pisac objašnjava ulogu i značaj ovog principa, kao i prednosti ofanzivnih dejstava.

On smatra da primena principa ofanzive leži u veštini stvaranja i uočavanja pogodnih situacija za napad, bilo opšti ili lokalni, što zavisi od sposobnosti koman-

danta, i napominje da i dalje ostaje u važnosti pravilo da i nadmoćne snage ako su nepravilno upotrebljene mogu biti potučene od slabijih snaga ofanzivnog duha koje su vešto rukovodene.

Kod principa jedinstva komandovanja pisac zastupa mišljenje *»da odlučna upotreba pune borbene moći zahteva jedinstvo komandovanja«* i potom prelazi na objašnjavanje pojedinih pitanja na kojima se zasniva ovaj princip kao što su: jedinstvo vlasti, jedinstvo napora i međusobno sadejstvo svih angažovanih snaga radi postizanja postavljenog zajedničkog cilja. U vezi s tim on ističe da se u atomskim uslovima jedinstvo komandovanja ne može zasnivati prvenstveno i jedino na sadejstvu elemenata za podršku. Naime, s obzirom na to da postoji mogućnost uništenja ili neutralisanja posredničkih štabova, »očigledno je da svaki potčinjeni komandant mora imati punu komandu nad svim sredstvima podrške«. Prema tome, ne može se govoriti o statusu elemenata za podršku kad se radi o brzini njihovog odlučnog angažovanja. Pisac je najzad mišljenja da se pojavom atomskog oružja još više povećao značaj principa jedinstva komandovanja.

Najzad se pisac dotiče i principa *»jednostavnosti«* i kaže da *»jednostavnost mora biti kamen temeljac vojnih operacija«* i da se pod jednostavnošću podrazumevaju »nekomplikovani planovi izraženi u jasnim zapovestima«. Atomski uslovi zahtevaju jednostavnije operacije na bojištu pošto će velika razaranja izazvati snažne reakcije ljudstva. Potreba izvođenja noćnih dejstava, uz spavanje u toku dana, još će više doprineti zamoru i psihičkoj napetosti. Reagiranjem će biti usporeno i komplikovani planovi teži za izvršenje.

S obzirom da sada postoje savršenija sredstva veze, omogućeno je komandovanje komplikovanim operacijama nego što je to ranije bio slučaj. Pisac napominje da na »preteranu komplikovanost treba gledati kao na opasnost« i zaključuje da se »na pitanjima bitke i borbene taktike, uključujući upotrebu atomskog oružja, mora odraziti najveća jednostavnost«.

Na kraju članka dati su sledeći zaključci:

Uspešan diviziski, korpusni i armijski napad na neprijatelja koji je podjednako jak u atomskom oružju ostvaruje se koordiniranim dejstvom rastresito raspoređenih, jako pokretljivih, malih taktičkih formacija, čija jačina ne prelazi borbenu

grupu, koje treba da stvore situacije kada će upotreba vatrene moći dati odlučujuće rezultate. Gustina snaga za izvođenje manevra na zemljištu zavisi od neprijateljskih atomskih mogućnosti, zbog čega ona ni približno ne može biti jednaka ranijoj. Međutim, ista ova ograničenja važe i za neprijateljske snage.

Dok veće jedinice (korpus i armija) još uvek mogu da vrše manevar jakim snagama, kod ostalih jedinica se uveliko menja način izvođenja pokreta. Divizije se više ne mogu kretati istovremeno po

ustaljenim šablonima, niti mogu izvoditi konvergentne pokrete. Danas mora biti jasno da koncentracije trupa u atomskom ratu imaju svoja ograničenja.

Snažna vatrena moć kojom raspolažu divizije, korpusi i armije pojačava napadne mogućnosti ovih jedinica. Međutim, treba uočiti da se menja karakter napada koji izvode veće jedinice. Ukratko, ranije su napad karakterisala mala oruđa i velike jedinice — danas velika oruđa i male jedinice.

Z. Ž.